

perillosos. □ 1.^a doc.: *egipciach* i *abciach* tots dos c. 1460; *atziac*, 1912, Fabra (*Gram.*, p. 357) i *DOrt*.

«Dolch-me de aquella cosa que amor consent, malejnt lo *egipciach* dia del vostre trist naximent», Jo-Martorell, cap. 227 (*NCL* iv, 34; *Ag.* iii, 57; *Riq.*, p. 661, i comprovat en la princeps); menys interès té que repeteixi aquesta forma el seu indiscret imitador M. J. de Galba («dia era *egipciach*, lo sol era eclipsi», *Ag.* iv, 363). Però Ausiàs emprà la forma *abciach*: «O trist d'aquell que un cors desonest / ama, forçat, e fer honest lo vol! / Di' *abciach* per solemni col, / mas no del tot d'ignorança 's conquest» (cii, v. 91); on quedem en dubte si significa el mateix que pertot o bé 'dia feiner, no festiu': una tal atenuació de sentit no fóra difícil de concebre, i en això pensa Carles Ros en el seu diccionari, que (almenys en l'ed. de 1764) sembla admetre dues accs. concurrents: «*abciach*: día aziago o de tristeza, y también día que no es de guardar» (p. 12).¹

Ara bé la forma marquiana està confirmada per un coetani valencià, Micer Joan, el de les *Receptes* de 1466, però, si no m'enganyo, sembla ser amb el sentit corrent; en efecte és tractant de sagnies que parla de si no es poden fer en dia *abciach* (*BABL* vii, 321, veg. context en *SANG*). Altrament les fonts del mot en català ragen en corrent incomparablement menys nodrit que en castellà; de manera que fora del P. Val. no el registrà la tradició lexicogràfica: manca a totes les eds. de Lab. (1839, 1888, cast.-cat. de 1844), a Busa-N., Vogel, i fins a *AlcM* (que en la 1.ª ed. no porta més que *abciach* i la cita d'Ausiàs). Com que els poetes li reclamaven el mot, Fabra (segurament inspirant-se en la grafia *aziago* del portuguès i de Nebrija, «*aziago*: dies ater, dies Aegyptius», i en particular en les variants d'Ausiàs) va adoptar *atziac* (cf. *atzur*, *atzerola*, *atzagaia*, etc.).

En castellà és sabut que és un mot molt antic (1.ª meitat S. XIII), d'ús molt comú, avui i en els clàssics: entre cent podem citar, p. ex., la dita del desenfrenat galant: «mil embusteros y locos / dan en esos dispartes: / sólo aquél llamo mal día, / *aciago* y detestable, / en que no tengo dineros», Tirso de Molina (*Burlador* iii, 858). En castellà continua una tradició mossàrab o hispano-àrbiga: car *ǧibsiyāqo* apareix aplicat a molts dies de l'any en el calendari cristià escrit pel cordovès Rabí ben Zaid l'any 961 (Simonet, *Gloss.*, s. v. *chibs*), i *dies aegyptiaci* en fonts del llatí medieval citades per Dozy, en les notes a la seva ed. del *Calendari de Còrdova* (p. 18). En un calendari borgonyó de primers del S. XIV, 21 dies de l'any porten la indicació *d(ies) eg(yptiacus)*, veg. PMeyer, *Rom.* vi, 3ss.² Vaig tractar novament d'aquesta etimologia (també aprovada per M.-L., Coelho, Carolina Michaëlis, *KJRPb.* iv, 341; Cejador, *Tes.* iv, 139) en el *DCEC*. Després hi ha aportat noves precisions sobre la història internacional del mot G. Colon (*ZRPb.* LXXXVIII, 1962, 69).

Com ell documenta i raona, sembla que la creença en el caràcter fatal d'aqueixos dies no s'origina en la fama de les plagues d'Egipte sinó en les teories dels

astròlegs egipcis. Més aviat que posar-ho gens en dubte m'hi adheriré, però a condició de fer-hi una decidida reserva: el coneixement de la història d'aquestes coses, en què entren tant la credulitat senzilla i les angoixoses falòrnies, aconsella d'admetre que es tracta de tot un feix que va engruixint el tèrbol raig originari, amb el qual s'aiguabarreja el corrent de les plagues (en tradició mosaica i múltiple), de les repenides *egipciaques* (dones de mala vida que hom recloua en un llatzaret per Setmana Santa,³ etc.), i fins de les hordes pendjábiques que disfressades d'«egiptanes» entraven llavors per Europa capitanejades per uns «Comtes del Baix Egipte» tan falsaris com les plagues i els dies funestos, però mestres en tota superstició.

Tanmateix, cregués el vulgar allò que volgués, era la tradició astrofògica, alhora cordovesa i toledana, la que degué tenir el paper màxim. I transmesa per l'escola astronòmica d'Alfons el Savi. Justament és aquesta transmissió toledana i alfonsina la que ens ha d'explicar que en portuguès i en català l'evolució fonètica del mot sigui menys genuïna que en castellà: només en aquesta llengua és normal o fàcilment explicable, per la fonètica autòctona, l'eliminació de la -g¹- pretònica i només allí s'explica millor la -z- en lloc de la ç sorda que esperaríem en català i en portuguès.

¹ Sembla que ho rebé de Joan de Resa, però no exclusivament sinó llegint directament el context d'Ausiàs, car aquell només porta «*abziach*: dia aciago»; les edicions antigues del poeta vacillen entre la grafia *abci-* i *abzi-* (i fins *absi-*). De Ros el recull Sanelo (ometent el «también» o potser és que així ho porta l'ed. de Ros de 1739), veg. Gulsoy, *Sanelo*, p. 287. — ² Veg. les llistes de jorns egipcians en baix llatí de França que ell cita en els *Mém. Soc. Antiquaires de France* xxxiii, 1873, i *Jahrbuch für roman Lit.* vii, 49-51. — ³ És ben possible que jugui bastant amb això el vers d'Ausiàs, en comparar el «jorn abciac» amb el *cors desonest* (implicant 'aquesta b..., aquesta egipciaca...'). Això condiciona una mica més les conclusions que del context d'Ausiàs es pugui treure per al sentit. Per a aqueixes egipciaques, veg. *DAG.* i *AlcM*, s. v.

Egloga, eglogal, V. elegir Ego, V. egua + Ego-cèntric, + egocentrisme, egoisme, egoista, egoistic, egòlatra, egolatria, egotisme, V. jo Egregi, V. gregari

EGUA, del ll. ÈQUA, femení d'ÈQUUS 'cavall'. □ 1.ª doc.: autors de fi S. XIII, i ja en alguns docs. de princ. Ss. XI-XIII.

N'hi ha diversos testimonis en Lull i en la *Cròn.* de Jaume I: «--- car havien aqueles *egües* e aqueles cavals corredors» (*Ag.*, 431). En docs. trobem les formes romàniques des de ben antic: «*eguas* et *vaccas* et *oves* ---», doc. de 1030 (*RBiblgrCat.* iv, 7); l'*InuLC* cita *vineam de Ega-morta* en un doc. de 1242, «loco vocato Coma de *Euga*» a Vilamulaca l'any 1281, «ab la *ega* seua», 1348, *ega* i *duas eugas* en docs. de 1385, «*jumentas* sive *eugues*», 1465, «una *eugua* ab son pollí», 1561, i de la forma *egua* uns quinze testimonis